

HÖGAKTUELLT

Personaltidning för HÖGSKOLAN I GÄVLE Nr 8, december 2002

Högskolans nya vänner ifrån norr

Belastningsskadecentrum, BSC, hör från årsskiftet till HiG. En forskningsorganisation utan fakultetgränser med stabilt mycket gott världsrykte. Högaktuellt har hälsat på.

Sid. 3

Hemslöjd, musik och forskning

Fröken i skolslöjden skulle inte ha trott sina ögon, Louise i närheten av handarbete? Men så blev det, ty om detta handlar fil dr Louise Waldéns forskargärning, också.

Sid. 7

Året som gick...

Högskolans prefekter sammanfattar året på institutionerna. Ups and downs har det varit och i det senare fallet har man åter rest sig.

Sid. 5

Högaktuellt

Personaltidning för
Högskolan i Gävle
801 76 Gävle
Besöksadress:
Kungsbäcksvägen 47
Rum 61:311

[www.hig.se/aktuellt/
hogaktuellt/](http://www.hig.se/aktuellt/hogaktuellt/)

Ansvarig utgivare:

Lars Söderberg,
informationschef

Redaktör:

Ove Wall
e-post: owl@hig.se
026-64 89 17

Tryck:

Stråläns AB
1 400 ex

Annonsspriser:

3 000:-/kvartssida
6 000:-/halvsida
exkl moms

Nästa nummer:

feb 2003

Manusstopp:

1 feb

Debattstopp:

4 feb

Red förehåller sig rätten att korta i insänt material. Det görs om möjligt i samråd med skribenten.

Ange gärna källan vid citering.

Ledningsgruppen vid Belastningsskadecentrum i Umeå ser fram emot flytten till HiG.

Foto: Ove Wall

Forskningskultur och lärande

Vid högskolestyrelsens sammanträden den 9 december fattades ett beslut som är av mycket stor betydelse för vårt arbete de kommande tre åren. Styrelsen antog vårt nya kvalitetsutvecklingsprogram.

Nu går bollen vidare till institutioner och avdelningar, som på grundval av det övergripande programmet, skall göra sitt eget kvalitetsutvecklingsprogram. Det innebär att man skall konkretisera, sätta upp egna mål med hjälp av de indikatorer som föreslagits och kanske för sin egen del prioritera ytterligare något område.

FÖRTROLLAT ORD

Ordet kvalitet är förtrollat. Vi vet alla vad kvalitet är och samtidigt är vi långt ifrån överens om vad det är. Det är lätt att hamna i akademiska diskussioner om innehåll och definitioner.

Begreppet kvalitetsutveckling är enklare. Erfarenheten visar att det är lättare att komma överens om innebörden i ordet "bättre" än i ordet "bra".

Förutom begreppen kvalitet och kvalitetsutveckling har vi begreppen kvalitetssäkring. Kvalitetssäkring hör inom företagsvärlden nära samman med certifiering, till exempel enligt standarden ISO 9001. Den process för miljöcertifiering, som pågår vid vår högskola, ger oss en utmärkt möjlighet att lära oss metodiken och fundera över om den skulle vara av värde även för kvalitetssäkring. Vi har ju redan flera system för kvalitetssäkring – allt ifrån våra egna nämnder till Högskoleverket med sina återkommande utvärderingar.

Leif Svensson

För att ett kvalitetsutvecklingsprogram skall fungera inom en organisation krävs allas deltagande. Alla medarbetare måste känna att de har kunnat påverka programmet, att de äger en del i programmet och att de har ett ansvar för sin del av programmet. Denna breda uppslutning är utomordentligt viktig, inte minst när det gäller en högskola eller ett universitet som i så hög utsträckning bygger på individernas insatser. Möjligheten att påverka och äga del i programmet har öppnats genom ett allmänt utlyst seminarium i september och genom en remissrunda till institutioner och avdelningar. Nu kommer möjligheten till deltagande att öppnas ytterligare genom det fortsatta arbetet inom institutioner och avdelningar. För att kvalitetsutvecklingen skall stå mitt i vår verksamhet har ledningsgruppen givits ansvaret som kvalitetsgrupp. Genom representationen i denna grupp av prefekter och avdelningschefer finns en direkt kontakt med alla i organisationen.

En fara som märks mycket tydligt, speciellt när man påbörjar diskussionerna om ett nytt kvalitetsutvecklingspro-

gram, är en spontan reaktion: Ge oss förutsättningarna – mer pengar, förnuftigare ledning, bättre studenter, fler lokaler, snabbare datorer – så skall vi nog höja kvaliteten. Även om denna reaktion må vara naturlig är den inte relevant när det gäller ett kvalitetsutvecklingsprogram, som måste bygga på att var och en ställer sig frågan: Vad kan jag göra för att förbättra kvaliteten?

PRIORITERADE OMRÅDEN

Kvalitetsutvecklingsprogrammet anger fyra prioriterade områden för kvalitetsutveckling: Forskningskultur, lärande, studentmedverkan och omvärldskontakt. Dessutom påpekas att det vardagliga kvalitetsarbetet inte får glömmas bort. Forskningskultur är ett vidare begrepp än forskningsanknytning och innefattar även forskningen i sig och forskarutbildning. Lärande har valts för att det är en väsentlig nyckel till framgång för vår utbildning men också för att lärandet i sig är ett viktigt mål. Att kunna "lära sig" är ett viktigt mål för alla högre studier. Större delen av de som lägger ned sin dagliga möda vid högskolan är studenter. I talet om allas medverkan i kvalitetsutvecklingen är det således viktigt att studenterna är med. Därför är studentmedverkan väsentlig för en god kvalitetsutveckling. Omvärldskontakten, slutligen, känns extra angelägen här i Gävle, där omgivningen ger så stort stöd och har så stora förväntningar på högskolan.

Det skall bli mycket spännande att se det fortsatta arbetet med att utveckla kvaliteten. Jag vill starkt framhålla vikten av att alla engagerar sig i detta och ser fram emot en god och livlig debatt.

God Jul

Belastningsskadecentrum:

Forskning utan fakultetsgränser med gott världsrykte

På dörrposten till sekreteraren Vivi-Anne Sehlstedts kontor i Belastningsskadecentrumets hus, mitt i Umeå Universitets campusområde, sitter två dekaleringar. Den ena är Gävle kommun, och på den andra står det Högskolan i Gävle. Vivi-Anne pekar på dem med uppenbar tillfredsställelse.

Vid årsskiftet övergår BSC från Arbetslivsinstitutet till Högskolan i Gävle. Högaktuellt besökte under två dagar Umeå för att få en bild av vad våra nya medarbetare sysslar med och möttes av en ovanlig forskningsinstitution där snabba beslutsgångar är lika viktiga som avsaknaden av fakultetsgränser. Jag träffade doktorander, professorer och administrativ personal som tycktes eniga om att Umeå Universitet förlorat och HiG vunnit.

Historien om BSC startade för drygt 15 år sedan när professor Håkan Johansson började titta på mekanismer som berörde belastningsskador.

– En tidig upptäckt som en av mina första doktorander, Pelle Sjölander, gjorde 1985, var att ledbanden inte alls har som främsta uppgift att hålla ihop lederna, utan är sensorer som känner av rörelser i leden, signalerar om detta till centrala nervsystemet som i sin tur styr musklerna runt leden.

Upptäckten blev alltmer intressant då andra forskare började koppla denna forskning till sin egen och till exempel misstänka att detta låg bakom ryggsnitt. De som forskade kring artros i lederna började misstänka att det var när denna "sensorfunktion" slutade fungera som förslitna leder uppstod.

Ledningsgruppen vid BSC. Bakre raden fr v: Kicki Ingmansson, Fredrik Hellström, Håkan Johansson, Mats Djupsjöbacka och Albert Crenshaw. Främre raden fr. v.: Lars Brundin, Margareta Barnekow-Bergqvist och Vivi-Anne Sehlstedt.

När Håkan Johansson fick en professorstjänst vid Arbetslivsinstitutet, ALI, i Umeå 1993, ville han fortsätta detektivarbetet om belastningsskador. Han kunde nyanställa från scratch och satsade på en tvärvetenskaplig inriktning. Alla aspekter på belastningsskador skulle undersökas. På några år var man den ledande institutionen i världen.

Vidden av detta kan förstås om man betänker att kostnaderna för dessa skador enligt SCB uppgår till två procent av BNP. Arbetsbortfallet oräknat. Andra beräkningar ligger dubbelt så högt.

BSC har sedan starten visat - vilket tidigare tonats ned av forskningen - sambandet mellan repetitiva rörelser, stress

och belastningsskador som värk och störningar i rörelseapparaten. Man har gjort det i en okonventionell organisation där olika vetenskapliga inriktningar blandats vilt. Grundforskare arbetar tillsammans med kliniska forskare i de flesta projekten, biologer, tandläkare, psykologer, experter på neurologi, till och med medieforskare, alla har uppmuntrats att blanda sina specialiteter på jakten efter helhetsperspektivet. Inga fakultetsgränser finns, inga statuskillnader.

– Det har inte tidigare förekommit. Forskare har tidigare jobbat med sin egen lilla del av pajen. Ingen har haft överblick, viktiga forskningsresultat har blivit svårfunna för andra forskare.

En sorts kärna i forskningen, är de så kallade muskelspolarna - ett milimeterstort organ som finns i nästan alla muskler. De nämndes för hundra år sedan, men dess uppgift var okänd ända tills BSC:s experiment visade att de är en del av ett tidigare okänt sinne, rörelse- och positionssinnet.

Detta sinne består också av ligament runt lederna, till exempel korsbanden i knäleden. Deras främsta uppgift är inte att mekaniskt hålla ihop lederna utan istället att vara sensorer som talar om för centrala nervsystemet vart våra kroppsdelar befinner eller rör sig (vi vet var handen är även om vi blundar!), så att hjärnan exakt får veta hur mycket kraft som behövs för att flytta kroppsdelarna till en annan plats.

Utifrån dessa kunskaper ett ytterst komplicerat system av organ, sensorer och signaler fram. Ett system som kan råka i rundgång, förlora sin känslighet eller börja sända signaler till fel område.

Att upprepede, små rörelser kan skapa smärta, illustrerar tandläkaren/professorn i klinisk oral fysiologi Per-Olof Eriksson när han berättar om sin forskning.

– Om man drar fingertoppen lätt på en bit hud under en minut känner man inte så mycket. Om man fortsätter i fem timmar blir smärtan outhärdlig.

Per-Olof Erikssons forskning har rört diagnostik och behandling av smärta i särskilt nacke, skuldror och käkar.

– Många med värk i käkpartiet har fått rotfyllning eller medicinerats mot inflammation utan att ha blivit hjälpta. Det kan då i själva verket varit en belastningsskada som krävt helt annat behandling, berättar Per-Olof Eriksson som träffat patienter med stora balansproblem vilket har rättats till genom fixering av käkpartiet.

forts nästa sida

Inträffar en störning någonsans i ett system, går det inte att negligera systemets andra beståndsdelar i jakten på störningskällan.

Håkan Johansson berättar att belastningsskador som ger effekt på systemet också kan påverka episodminnet. (Vem träffade jag för fem timmar sedan?)

Sådana minnesproblem kan alltså i själva verket vara en indikation på en belastningsskada.

Ett annat fenomen som på BSC fått sin lösning är muskelvärks förmåga att sprida sig till intilliggande områden. Även här är det de små muskelspolarna som vid upprepade statiska rörelser börjar att sända felaktiga signaler till centrala nervsystemet. Det resulterar i sin tur i fel signaler från nervsystemet.

– Det är inte tunga lyft som ger de största belastningsskadorna utan upprepade och enformiga rörelser, och skadorna förvärras av stress, säger Håkan Johansson. Slagg som hamnar i musklerna sköljs normalt bort av blodgenomströmning efter tunga enstaka lyft. Vid små, upprepade rörelser är blodgenomströmningen för liten för att detta ska ske. Stress ökar mängden slaggprodukter.

Den mycket breda forskningsansatsen utan fakultetsgränser resulterade under en tvåårsperiod i omkring 150 vetenskapliga artiklar i de ledande tidskrifterna. En handfull per år är annars mer normalt för en organisation i motsvarande storlek. Den starkaste stjärnan i bokproduktionen är *Modern Techniques in neuroscience research* (Springer Verlag 1999) på drygt 1300 sidor som blivit standardverk inom neurologiforskningen.

Atmosfären i BSC:s lokaler i Umeå är vänlig och lättsam, dörrarna står för det mesta öppna, det är lätt att komma till tals och beslutsgången är kort. Projekt kan sättas igång och avslutas med mycket kort varsel. Ledningsgruppen träffas varje vecka, all personal flera gånger per år.

Det mest frapperande är ändå med vilken tillfredsstäl-

Utanför Vivi-Anne Sehlstedts rum mitt i Umeå Universitetsområde sitter de, dekalerna som visar att hon i princip har flyttat. Nedan: Fredrik Hellström ställer iordning ett positionstest. Det gäller för försökspersonen att endast med hjälp av sitt rörelse- och positionssinne minnas i vilket läge hennes högra arm befann sig tidigare. Lyckas man inte med detta kan det vara ett tecken på belastningsskada. Nedan t h: Tandläkaren Per-Olof Eriksson, professor i klinisk oral fysiologi, beskriver hur störningar i balanssinnet kan bero på felaktig käkposition, som sätter nackens positionssystem ur fuktion.

else alla beskriver bytet av huvudman från Arbetslivsinstitutet till HiG och ingen kan förstå varför Umeå Universitet tillät sig att missa chansen till huvudmannskapet.

När och om den geografiska flytten sker kan man också pusta ut över det faktum att man slipper "Fakirplanet", flygförbindelsen med Stockholm som kräver uppstigning vid halv fyra på morgonen och är en viss källa till butterhet.

Lokalerna i Umeå är några tusen kvadratmeter kontor, korridorer och avancerade laboratorier, flera mycket specialiserade. (Instrumenten slår bakut av den statiska elektriciteten från våra skosulor.) Men arbetsfältet är världen i helhet och hälften av det hundratalet forskare som är knutna till BSC finns i andra länder som Japan, Tyskland, Italien, USA och Ukraina. För närvarande pågår 150 forskningsprojekt.

*Nedan: Chefen för BSC, Håkan Johansson, berättar att man under en tvåårsperiod publicerade omkring 150 artiklar i de tyngsta vetenskapliga tidskrifter. Normalt för motsvarande institution är en handfull per år. Kronan på bokproduktionen är praktverket *Modern Techniques in neuroscience research*, idag ett standardverk inom världens neurologiforskning.*

OVE WALL

Learning Center:

Distanspatrull med pedagogisk support

Det är inte ofta hjälp är gratis. I alla fall inte om det handlar om teknik. Learning Center är ett undantag. Åtminstone för de lärare vid HiG som arbetar med distansundervisning.

En lärare som vill omvandla en speciell campuskurs till distanskurs ställs omedelbart inför ett antal val. Ett är vilken plattform kursen ska ges i. Enbart e-post, på webben, i något konferenssystem, Blackboard?

Oavsett vad läraren väljer kan han/hon räkna med stöd från Learning Center, sju personer med närmast heltäckande kunskaper om fördelar, nackdelar, teknik och möjligheter.

Projektet startade våren 2002 med uppgiften att ge såväl teknisk som pedagogisk support till Högskolans distanslärare. Men även distansstudenter kan räkna med stöd från de sju.

– Meningen är naturligtvis att de vi hjälper ska bli självgående, säger Torbjörn Stråhle som är både tekniker, multimediapro-
ducent och it-pedagog. Det är annars inte ofta att tekniska kunskaper och färdigheter att

lära ut går hand i hand. Men hos Learning Center är det en målsättning.

– Förutom den muntliga supporten ska det finnas skriftliga manualer som är lätta att förstå sig på. De är till för de studenter som kanske aldrig befinner sig på campus och för personalen på studiecentra.

Learning Center ordnar också kompetensutveckling, seminarier i olika ämnen.

– Dessutom försöker vi att samla på oss de erfarenheter som våra lärarkollegor gör.

Se vidare på <<http://www.hig.se/learningscenter>>.

Bilden: Fr "kl sju": Mats Brenner, Björn Karlsson, Jenny Ericsson, Jonna Bergström, Torbjörn Stråhle, Ulla Nyberg samt projektledaren Johanna Ridal.

OVE WALL

Årets som gått - filtrerat av prefekterna

Samlad forskning inom profilområdena

Under året har HS-institutionens forskare strävat efter att i möjligaste mån samla sin forskning inom profilområdena Kultur och samhälle respektive Lärande. Kultur och samhälle är en ny profil framtagen av institutionen i förarbetet inför ansökan om vetenskapsområdet Hum/Sam.

I oktober anordnade institutionen den första HS-dagen. Det var ett välbesökt evenemang, där ett femtontal HS-forskare föreläste över sina specialiteter.

En bild av institutionens aktivitet kan göras genom ett axplock ur de sex ämnesavdelningarnas verksamhet: Historia och statsvetenskap har varit föremål för Högskoleverkets

utvärdering, en spännande och berikande process. MKV utvecklar tillsammans med statsvetenskapen ett nytt, unikt program: Politik och medier. Moderna språk har kompetensutvecklat lärare på uppdrag av Skolverket. Kulturvetenskapen är mitt inne i ett lärar- och studentutbyte med Sydafrika. Litteraturvetenskap och Svenska språket har haft huvudansvaret för utarbetandet av entermensprogrammet Scandinavian Studies. Religionsvetenskap fortsätter sin satsning på distansutbildning bland annat i projekt finansierade av Nätuniversitetet.

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR!
CHRISTINA TELLGREN
PREFEKT

Nya professorer och nytt husband

Institutionen för Teknik och Byggd miljö, ITB bildades den 1/7 2002 som en sammanslagning av Institutionerna för Teknik och Byggd miljö. Detta är utan tvekan den största händelsen under året.

Vi har under ITBs första halvår genomfört en del aktiviteter för att påskynda samhörighetskänslan inom institutionen. Ett första led i detta var att under två dagar i augusti ha en kick-off. Denna ägde rum på Marholmen utanför Norrtälje och var mycket uppskattad av alla som deltog.

I slutet av november hade vi på ITB en institutionsfest med "eget" husband. Hur många andra institutioner har egna husband?

I övrigt har vi på institutionen under året fått två nya professorer Edvard Nordlander i elektronik och Staffan Hygge i miljöpsykologi samt tre adjungerade professorer. I början på oktober doktorerade Hüllya Kus inom ämnet materialteknik. Hon är därmed den första som disputerar vid ITB.

Ytterligare minst tre personer kommer att doktorera under nästa år. Ett nytt utbildningsprogram har startat under hösten, Byggnadsingenjör med inriktning mot Arkitektur och Miljöanalys.

GOD JUL ÖNSKAR
BENGT ERIKSSON
PREFEKT

Studenterna ökar liksom forskningen

Institutionen för Pedagogik, didaktik och psykologi startade året med en ny verksamhetsplan. Redan den första januari startade årets första doktorand, Erika Björklund antagen till forskarutbildning vid Genusforskarskolan i Umeå. Senare under året antogs Elisabeth Björklund till forskarutbildning vid Göteborgs universitet.

Glädjande är att både psykologi och didaktik under året inrättats som huvudämnen i kandidatexamen. Dessutom har beslut tagits att högskoleexamen får utfärdas med inriktning folkhälsovetenskap.

Internationalisering var under året ett prioriterat område där bland annat cirka 50 av institutionens medarbetare deltog i de samarbetsdiskussioner om utbyte och forskning som fördes med St Patrick's i Dublin under sommaren.

Kompetensutvecklingsstrategin har givit goda resultat med 30 akademiska poäng avlagda av kanslipersonalen och generella examina avlagda av universitetslärarna. Som kronan på verket lade Katarina Wijk fram sin vetenskapliga uppsats för avläggande av filosofie licentiatexamen.

I oktober deltog institutionen vid Skolforum i Stockholm och presenterade grundutbildning, forskarutbildning, uppdragsutbildning och forskning.

Vetenskapliga artiklar har under året producerats av ämnesavdelningen för psykologi medan ämnesavdelningen för didaktik skrivit en bok tillsammans betitlad *Mellan praktik och teori. Tio didaktiska berättelser*.

Den 11 november passerade antalet helårsstudenter 800 vilket också är i linje med verksamhetsplanen.

Besvikelse och mer forskningsresurser

År 2002 var det första året som V-institutionen var helt integrerad med HiG. Tidigare hade vi ett ramavtal med Landstinget Gävleborg. Frågan var därför om det gick att leva endast på våra producerade HÅS och HÅP.

Vi tror nu att det har gått bra. Studenterna har strömmat till och även examinerats i önskad takt. Under våren fick vi dock en påminnelse om vår nya "utsatthet". När universitetstanken inplanterades på HiG fanns inte institutionens ämnen med bland de utvalda. Chocken lade sig dock i maj när Högskolestyrelsen beslutade att Vård skulle få disponera speciella forskningsmedel även under 2003.

Den 30 maj kände vi oss hedrade när ett tio-tal av institutionens lärare fick mottaga förtjänsttecknet för Nit och Redlighet.

Terminen avslutades med den årliga tävlingen mellan VOX (studenterna) och personalen på institutionen. Studenterna vann, vilket vi som goda förlorare firade med en avslutande picknick.

Trots en varm sommar såg vi fram emot höstens vitamininjektion, en givande studieresa till Paris. Noteras kan att i november fick den första kullen ambulansförare, efter tre års studier, sin legitimation som sjuksköterska. Våra utbildningar visar sig ha god medvind! Studenterna söker sig nu till "mjuka utbildningar". Vi går med stor tillförsikt 2003 till mötes.

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR
ÖNSKAR V-INSTITUTIONEN
BIRGITTA LJUNGGREN

Mindre kvantitet mot högre kvantitet

Efter flera år med kraftig ökning av antal kurser och studenter får nu institutionen under sin tioåriga existens erfara sin första tillbakagång i antal registrerade studenter.

Vi genomgår samma process som institutioner på andra lärosäten med natur- och datavetenskapliga ämnen gör. Ämnen är under uppbyggnad och måste så fortsätta samtidigt som verksamheten måste skäras ner, det som brukar benämnas att gasa och bromsa på samma gång.

Utveckling av ämnesavdelningarna fortsätter. Antalet lektorer har ökat och antalet adjunkter i forskarutbildning är stort.

Programmet Matematik med datalogi fick HT 02 fler sökande än vi hade vågat hoppas på, sannolikt beroende på att magisterexamensrätt i matematik erhållits och att samarbete med datavetenskapliga avdelningen påbörjats.

Avdelningen för datavetenskap får en professor i datorgrafik.

Avdelningen för naturvetenskap bygger upp program för tillämpad biologi resp fysik.

Ämnesgruppen Idrott och hälsa börjar ett samarbete inom handikappidrott med SUH i Bollnäs. Ett miljökemiskt laboratorium skapas för att utgöra en hörnsten i plattformen grön kemi.

I april genomfördes en forskningsdag där nio av institutionens forskare presenterade sina forskningsprojekt.

Externa medel för fortsatt ämnesdidaktisk forskning och utveckling har erhållits.

GOD JUL OCH
GOTT NYTT ÅR ÖNSKAR
BIRGIT SANDQVIST

Når målet och ökar kompetensen

Studentrekrytering och förstärkning av lärarkåren är två centrala faktorer för institutionens utveckling.

Efterfrågan på program och kurser har varit bra, inom mäklarutbildning mycket goda. Vi kommer att nå målet att erbjuda utbildning för 1350 helårsstudenter.

Rekryteringen av forskarutbildade lärare fortsätter. Forskarutbildningen har givit resultat. Två nya lektorer i företagsekonomi har anställts och två inom samma ämne har disputerat. En lärare i nationalekonomi har befordrats till lektor. Vi har långt gångna anställningsprocesser för ytterligare två lektorer i företagsekonomi samt en i vardera fastighetsekonomi, nationalekonomi och ekonomisk historia.

Två professorer i företagsekonomi har lyst ut med flera kvalificerade sökande.

Vi har fått forskarutbildande antagna vid Handelshögskolorna i Göteborg och i Stockholm samt vid genusforskarskolan i Umeå och en lärare har fått en doktorandtjänst i juridik i Uppsala.

Studentsamarbetet har utvecklats och studenterna har framgångsrikt genomfört två arbetsmarknadsdagar, Mäklar- dagen och Ekonomdagen.

GOD JUL!
LARS HJÄRNE

GOD JUL!
DOCENT LENNART ÖHLUND

Louise Waldén:

Hur jag hamnade i hemslöjden och började forska

Hur hamnade jag i Hemslöjden? Jag får frågan från både mig själv och omgivningen. Mina handarbetslärarinnor från skolslöjden skulle väl inte tro sina öron om ryktet nådde dem på andra sidan graven. Svaret på frågan kanske kan säga något om vägen till forskningen.

Det finns en konstruerad och en verklig väg att beskriva. När en avhandling läggs fram har syftet gärna anpassats till resultatet så att författaren framstår som en systematisk och konsekvent person. Den konstruerade forskaren går medvetet och logiskt den utstakade vägen till målet. Att vägen – åtminstone inom humaniora – varit full av fallgropar, återvändsgränder, uppförsbackar är en offentlig hemlighet. En zigzagsöm.

Fast min väg var kanske ovanligt slingrig. När jag väl avlagt min fil. kand. på dåvarande Stockholms högskola var jag trött på läsandet. Det blev 15 års uppehåll när jag arbetade inom det som kallas ”kultursektorn”: museer, bokbranschen, tidskrifter. Under tiden blev det 1968 och allt tog en annan riktning. Kvinnokampen och politiken fyllde min tid, men fortfarande med kulturella förtecken: utställningar, skivor, skrivande. ”Kvinnokultur” blev mitt område. I efterhand kan jag se att vi utforskade vad som då inte fanns inom Akademin: kvinnors historia, levnadsvillkor, livsformer, kulturella uttryck. Numera utforskas det som kvinnoforskning och genusvetenskap inom snart sagt alla discipliner.

Bland annat arbetade jag som redaktör för tidskriften *Vi människor* med projektet ”Vägen

från det ofrivilliga moderskapet till det frivilliga föräldraskapet”, där vi intervjuade kvinnor i olika generationer, från de födda kring (förra) sekelskiftet till dåtidens tonåringar, födda 1960. Så småningom kompletterade vi historien genom att intervjua män och barn. Det avslutande temanumret handlade om (hetero)sexualitet. Under arbets gång – och mot bakgrund av hela den s.k. generationsserien – växte en oroväckande fråga fram: pratar de kvinnor och män över huvudtaget samma språk? Det tycktes som om de konsekvent talade förbi varann, antingen genom att använda samma ord men mena olika saker eller genom att mena samma sak men använda olika ord. Också när samtalet handlade om det mest gemensamma, sexualiteten.

Frågan lämnade mig ingen ro. Var det möjligt att formulera ett ”tvärspråk”, som gjorde mäns sätt att tala mindre skrämmande och främmande för kvinnor, kvinnors sätt att tala mer förnuftigt och logiskt för män? Frågan ledde till formulerandet av forskningsprojektet ”Kvinnokultur – manskultur – teknikkultur: Att söka ett tvärspråk”. Att tekniken ersatte sexualiteten berodde på att det då alldeles nystartade och tvärvetenskapliga Tema Teknik och social förändring vid Linköpings universitet ställde sig bakom projek-

tet. Det var inte lätt att finna en skärningspunkt mellan könskulturerna i förhållande till tekniken, som rakt igenom var (och fortfarande till stor del är) ett mycket mansdominerat område. Symaskinen kom att bli den punkt varifrån jag kunde se. I sinom tid resulterade arbetet i avhandlingen *Genom symaskinens nålsöga: Teknik och social förändring i kvinnokultur och manskultur*.

Här börjar den zigzagsöm som så småningom ledde till Hemslöjden? Vägen gick över en undersökning av textila studiecirklar, ”Handen och anden: En studie av ABFs och Studieförbundet Vuxenskolas praktiskestetiska verksamhet” (tillsammans med tre andra forskare), en studie av manliga hantverk inom ramen för Statens utvärdering av folkbildningen 1996: ”Kunskapssyn och samhällsnytta i hantverks-cirklar och hantverksskunnande” (tillsammans med Yvonne Andersson). Den senare studien var förlagd till Högskolan i Gävle, där jag sedan 1994 har en tjänst som lektor i kulturpedagogik.

Så blev det sent 1990-tal och zigzagsömmen började bli en raksöm in i Hemslöjden. Sedan

1997 har jag i olika former arbetat med Hemslöjden som forskningsområde. Bland annat har jag på HiG lett kursen ”Forskningsmetodik med inriktning mot slöjdområdet” för ca hälften av landets hemslöjdskonsulenter, ansvarat för att formulera ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt kring Hemslöjden, byggt upp ett dialogseminarium med hemslöjdskonsulenter vars syfte är att närma den praktiskestetiska och den teoretiskt-akademiska kunskapsformen till varandra. Sedan årsskiftet har jag ett eget treårigt forskningsprojekt, ”Nålens kvinnor och pennans: Hemslöjden som kvinnlig arena”, finansierat av Riksbankens Jubileumsfond. På HiG leder jag en halvfartskurs om ”Textilur tvärvetenskapligt perspektiv” med deltagare från hela landet. Också där är syftet att närma olika kunskapsformer till varandra. Det tycks som om frågan om tvärspråket fortsätter att gnaga. Som om kulturen och kvinnorna är eviga följeslagare,

Här har jag ändå hjälpligt gjort en raksöm av den slingriga zigzagsömmen fram till Hemslöjden, lämnat därhän människor på vägen som varit avgörande, sidospår och stickspår som hela tiden inneburit avbrott. Men givet spaltutrymme tvingar till begränsning, vet jag som gammal tidskriftsredaktör. Naturligtvis kunde jag avsluta med att säga det närmast obligatoriska i forskarsammanhang: det är nyfikenheten som driver mig. Det är sant. Fast kanske intressantare är att påminna om att zigzagsömmen fick sin stora betydelse därför att den genom sin elasticitet och flexibilitet var hållbarare än raksömmen i moderna material.

LOUISE WALDÉN

B

SVERIGE

Porto
betalt

Kantat ...

... vid JU(be)L-FESTEN i Gävle den 9 december 2002, efter välkänd förlaga.

Bland snöbehängda granar emot en efterlängtat tid O mänsklighet du spanar, var finns du ljuva julefrid?

Se, framför oss är dimma och bakom oss är natt. Vårt hopp är blott en strimma och målet fladdrar matt.

En saffransrosa himmel, ett ljus med lingonkrans tar plats i ögats vimmel och ger vår vardag glans.

Ett stilla snöfall dalar i skymningen som stoft, en ton från fjärran salar, en aning och en doft.

Då stannar karusellen och själen växlar spår i tysta vinterkvällen. God Jul och Gott Nytt År!

”ANNA”

En varning och ett råd

En senkommen varning så här dagarna innan jul.

Asiaterna, experter på elektronik, har stoppat in miljoner finesser i min klocka, som ska styras med bara tre knappar, och för den oinvidde finns det inga bra sätt att tillgodogöra sig instruktionerna som antagligen är en översättning från japanska(?) till tyska, till engelska.

Start vet jag vad det är och Stop, det är knapp C, och Mode, knapp B, känner jag på mig vad det är. I mitt engelsk/svenska lexikon står det *sätt, bruk och tonart*.

Med knapp A kan man förändra världen. Där står Lap Reset. Reset betyder återställning. Men Lap? Lexikonet ger besked - det betyder flik, skört, örnsnibb, fals, överskjutande del, knä, sköte, varv, polerskiva, blask, sprit, lapa, slicka, plaska, svepa in, polera och skjuta över.

Det är på sätt och vis tur att fabrikanter skickat med en instruktion, tryckt på kartongens baksida. Men bara på sätt och vis. Min engelska är inte så dålig, och en mycket välvillig översättning, korrekt stavad likaså, av hur något så modest som att ställa klockan går till, lyder:

” Inställning av normal tid:

Håll nere B ungefär 3 sekunder och tryck sedan ner B en gång eller B flera gånger efter varandra. (Markeringen över tisdag blinkar här.)

Välj vilka blinkande siffror som ska ändras genom tryck C eller A. Fortsätt inställning med A eller C. Välj möjlighet

till 12/24-timmarsvisning i normal tid. Håll nere A tryck sedan B eller när timsättning, 12/24-timmarsvisningsmöjlighet kommer att uppstå alternativt var 24:de timme under timmar. Fortsätt månad och datum-visning genom att hålla nere C och sen trycka på A eller kan inte ändras.”

Lite vek avslutning där. De visste inte ens själva.

Vart jag vill komma med detta är: är du säker på att inga av de julklappar du köpt innehåller en manual i samma klass?

Och två: Hur ska du förhålla dig när det eventuellt uppenbaras?

Det finns en lösning. Slut ögonen, le en smula och säg:

– Ja, är det inte fantastiskt? Jag tänkte att du inte ville mis-sa det.

TREVLIG HELG PÅ DIG ÖNSKAR
OWL

Godkänt

Endast sex av 22 högskolor med lärarutbildning får godkänt av Högskoleverket. Det är bestämmelserna om hur organisationen ska se ut som fallerar.

Dock inte på HiG som får godkänt.

Statssekreterare **Agnetha Bladh** (på bilden tillsammans med rektor **Leif Svensson**) besökte nyligen HiG. Förutom träffar med rektor, kanslichef, utvecklingsledare och andra företogs också en rundvandring i lokalerna.

... med bengts ögon

